

In dit nummer

- Van beleid naar onderzoek en weer terug
- Jaarlijkse Kennismarkt MNP en Wageningen UR goed bezocht
- Provincies vullen natuurbeleid elk op eigen wijze in
- Proactief beleid kan de bijdrage van burgers aan landschap vergroten
- Windturbines na boorplatforms grootste impact op beleving water
- Ammoniakuitstoot melkveehouderij kan naar beneden

Wot's new is een uitgave van de eenheid WOT Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Deze Nieuwsbrief bevat informatie over alle wettelijke onderzoekstaken natuur en milieu.

Redactie: Wichertje Bron & Bram ten Cate
WOT Natuur & Milieu
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 78 44
E-mail: info.wnm@wur.nl
Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres. Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

Nummer 18 van de Nieuwsbrief verschijnt in Juni 2008

Van beleid naar onderzoek en weer terug

Kennis moet stromen

Geert van Duinhoven

Kennisdoorstroming is een actueel onderwerp. Wetenschappers vragen zich af of de door hen ontwikkelde kennis wel op de juiste plek terechtkomt. Beleidsmakers vragen zich op hun beurt af of zij wel alle relevante kennis tot hun beschikking hebben. En hoe ze die ooit gelezen krijgen. Beiden zitten dus met de vraag hoe je er voor kunt zorgen dat die enorme stroom aan wetenschappelijke publicaties gelezen wordt, en ook nog eens door de juiste mensen.

Op 3 april troffen wetenschappers van Wageningen Universiteit en Researchcentrum hun collega's van het Milieu- en Natuurplanbureau op een kennismarkt. Wetenschappers presenteerden hier hun nieuwste bevindingen en er werden afspraken gemaakt voor nieuw onderzoek. Prima natuurlijk om intensief contacten te onderhouden en jezelf op de hoogte te houden van wetenschappelijke inzichten. Maar van de andere kant is het misschien ook wel vreemd dat zo'n kennismarkt nodig is. Hebben de medewerkers van de verschillende instituten dan zo weinig contact met elkaar? Blijft er door het jaar heen zoveel nuttige kennis onaangeroerd liggen? Hoe zit het hier eigenlijk met de kennisdoorstroming van wetenschap naar beleid en terug?

Ongelezen rapporten

Rijk van Oostenbrugge en Hans Farjon werken beiden bij het Milieu- en Natuurplanbureau. Volgens hen gaat het op projectbasis op zich redelijk goed met de kennisdoorstroming. Farjon: "Elk project heeft een contactpersoon binnen het MNP en die weet precies hoe het onderzoek verloopt en wat uiteindelijk de resultaten zijn. Maar dat is onvoldoende. Dan blijft de kennis toch nog te veel hangen bij die ene persoon. Zeker als er tussentijds nog eens mensen vertrekken of andere functies krijgen, merk je gewoon dat de kennis niet goed genoeg doorstroomt." Van Oostenbrugge: "We weten bovendien allemaal dat rapporten in feite nooit of slechts zelden worden gelezen. Dat zal iedereen herkennen. Ze blijven vaak ongelezen in de vensterbank liggen. We realiseren ons dus dat de kennis beperkt blijft tot een klein

clubje direct betrokkenen. Mensen gaan vaak pas iets doen met rapporten als er over gesproken wordt, na een presentatie of een discussie-middag. Dan gaat het leven. Zo'n kennismarkt blijkt een effectief middel om MNP-ers in contact te brengen met wetenschappers en het over het onderzoek te hebben. Uiteindelijk moet je gewoon naar de mensen toe, of artikelen schrijven omdat je dan veel beknopter bent. We moeten veel meer energie gaan steken in de nazorg. Andersom geldt het ook: we krijgen vijf rapporten per week uit Wageningen, maar die gaan grotendeels direct de kast in: te veel en niet specifiek genoeg, te moeilijk om er een heldere boodschap uit te destilleren."

Farjon: "Omgekeerd geldt voor ons natuurlijk hetzelfde. Een rapport opsturen naar Den Haag heeft niet zo heel veel zin. Ook daar gaat een rapport vaak pas echt leven als het gepresen-

Foto: MNP

Rijk van Oostenbrugge: "Meer energie steken in nazorg onderzoeksresultaten".

Foto: MNP

Hans Farjon: "Fusie RPB en MNP kan gezonde mix opleveren van eigen onderzoek en waan van de dag".

teerd wordt of als er in de kranten of vakbladen iets over heeft gestaan. Dat is voor ons een belangrijk gegeven: met een rapport gebeurt niet zo veel dus moeten wij zorgen dat mensen de kennis op een andere manier tot zich krijgen."

Waan van de dag

Dit is het verhaal voor als kennis klaar is, klaar om te presenteren. Maar een goed onderzoek begint natuurlijk bij een goede vraag. Voorheen speelde de WOT Natuur en Milieu daar een belangrijke rol in: de WOT was er ook voor de vraagarticulatie. Tegenwoordig doet het MNP dat zelf en legt het Planbureau kant-en-klare vragen neer bij de WOT. De WOT gaat daar vervolgens de geschikteste Wageningse onderzoekers bij zoeken. Er zijn volgens Van Oostenbrugge drie verschillende manieren waarop Wageningse onderzoekers via de WOT

worden betrokken. Dat kan zijn via kortdurende projecten, bijvoorbeeld meewerken aan de Natuurbalans. De vragen zijn concreet en de antwoorden moeten dat ook zijn. Daarnaast is er onderbouwend onderzoek dat gaat over onderwerpen die over een jaar of over twee jaar gaan spelen. Van Oostenbrugge: "Het MNP kan bijvoorbeeld bedenken dat een volgende Natuurverkenning aandacht moet geven aan ecosysteemdiensten. We dagen de Wageningse onderzoekers dan uit om daar eens over na te gaan denken. Waar zou zo'n verhaal over ecosysteemdiensten over kunnen gaan en welke kennis is daar voor nodig?"

Daarnaast is er het onderzoek voor de lange termijn, zeg vier of vijf jaar. Farjon: "Zeker dat langetermijnonderzoek houdt ons als MNP ook scherp. Wij zijn vaak wat meer met de waan van de dag bezig, bezig met de concrete beleidsvragen uit Den Haag. Dan is het toch goed dat je weet dat onderzoekers met die lange termijn bezig zijn. Dat we dus ook bezig zijn met de toekomstige vragen en niet alleen met die van vandaag. Ik denk dat we hiermee ook meteen het belangrijkste verschil tussen het Ruimtelijk Planbureau (RPB) en het Milieu- en Natuurplanbureau hebben. De twee planbureaus zijn gefuseerd tot het Planbureau voor de Leefomgeving. Het RPB was altijd al veel meer los van de dagelijkse politiek bezig met eigen onderzoek. Het MNP is juist veel meer reagerend op Den Haag. Ik denk dat het fusieproduct een mooie en gezonde mix kan opleveren."

Onderbouwing van provinciaal beleid

Naast Den Haag en het rijksbeleid, zijn er natuurlijk ook de provincies die steeds meer belang kunnen gaan hechten aan het werk van het MNP. Zij zijn immers verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid voor het landelijk gebied. Hoe is de relatie tussen het MNP en de praktijk, de provincies dus?

Van Oostenbrugge: "Momenteel loopt er een onderzoek naar de benutting van MNP-kennis door provincies. We hebben de resultaten nog niet, maar mijn beeld is dat onze producten bij de provincies heel slecht gelezen worden. Provincies hebben toch nog steeds de indruk dat onze rapporten en producten vooral voor de rijksoverheid bedoeld zijn. Deels klopt het ook wel, formeel hebben ze ook zeker gelijk. Maar, en dat is eigenlijk weer hetzelfde verhaal, als je met de provinciemensen in gesprek bent, dan blijken wij wel degelijk kennis te hebben die voor hen heel bruikbaar is."

Farjon: "Nu speelt daar zeker ook mee dat provincies ons niet echt als een onafhankelijke partij zien. Voor hen zijn we gewoon de rijksoverheid, terwijl we natuurlijk onafhankelijke producten leveren en daar ook de status voor hebben. Als het budget er zou zijn, zou het zeker goed zijn om ook op provinciaal niveau MNP-werk te kunnen uitvoeren. Dan wordt het de provincies ook meteen duidelijk dat ze iets aan ons hebben voor de onderbouwing van hun eigen beleid."

Jaarlijkse Kennismarkt MNP en Wageningen UR goed bezocht

Op 3 april ontmoetten ongeveer tachtig medewerkers van Wageningen UR en het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) elkaar op de jaarlijkse Kennismarkt in Biltoven. Keimpe Wieringa, teamleider Natuur, Landschap en Biodiversiteit van het MNP opende de kennismarkt en noemde ecosysteemdiensten het onderwerp waaraan het MNP de komende jaren aandacht wil besteden. Dolf de Groot, coördinator Speerpunt 'Ecosystem and Landscape Services' van Wageningen UR gaf een overzicht van de stand van zaken voor de kennisontwikkeling rond dit thema. In een aantal parallele sessies werden de kennisvragen van het MNP voor de komende jaren daarna verder geconcretiseerd.

Meer dan twintig posters met onderzoeksresultaten uit 2007 van Wageningen UR op het gebied van biodiversiteit, landschap, milieu, bestuur & samenleving en economische context werden voor het voetlicht gebracht. Het MNP liet in een aantal posters zien op welke manier de onderzoeksresultaten bijdragen aan de planbureaufuncties natuur & milieu.

Een aantal MNPers sloot de middag af met het benoemen van de uitdagingen voor het onderzoek in de komende jaren. Anton van der Giessen legde de nadruk op de verbetering van de gebruikswaarde van modellen en de vertaling van onzekerheden in de onderzoeksresultaten voor de gebruikers. Henk Westhoek concludeerde dat het onderzoek antwoord moet geven op de vraag hoe de landbouw-, natuur- en milieucondities geoptimaliseerd kunnen worden. Ten slotte gaf Keimpe Wieringa aan dat het beleid identificatie van aangrijpingspunten nodig heeft om de functies die landschap en biodiversiteit in onze leefomgeving vervullen, te versterken.

Geconcludeerd kan worden dat onderzoekers van het MNP het onderbouwend onderzoek van Wageningen UR voor de planbureaufuncties natuur & milieu waarderen. Dit bleek uit de reacties van de bezoekers aan de jaarlijkse Kennismarkt. Het bij elkaar brengen van vraag en aanbod van kennis voorziet in een duidelijke behoefte. HH/BtC

Meer informatie: De gepresenteerde posters zijn gebundeld in WOT-werkdocument 100.

Foto: MNP

Provincies vullen natuurbeleid elk op eigen wijze in

Vanaf 2007 krijgen provincies voor een periode van zeven jaar de verantwoordelijkheid voor het beleid op het gebied van natuur, landbouw, recreatie, landschap, bodemsanering, groen, water en reconstructie van zandgebieden. Het Rijk en de provincies hebben hiervoor prestatieafspraken gemaakt waarop de provincies in 2013 afgerekend worden. Het Rijk stelt voor realisatie zeven jaar lang geld beschikbaar via het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Het natuurbeleid vormt twee derde van dit budget.

Met deze overeenkomst verschuift de regie van onder andere het natuurbeleid van het Rijk naar de provincies. Het MNP en de WOT Natuur & Milieu vroegen Alterra en LEI onderzoek te doen naar de betekenis hiervan voor het natuurbeleid.

Provincies hadden al langer een regierol in het natuurbeleid, zoals de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) via landinrichting. Met het ILG wordt deze regierol sterker en gaat het beleid nog meer richting een gebiedsgerichte aanpak met meer integratie tussen verschillende beleidsgebieden. De uitwerking

van de regierol is per provincie erg verschillend. Er zijn provincies die opdrachten doorgeven aan gemeenten en waterschappen of gebiedscommissies. Andere provincies houden de regie zelf strakker in de hand. Een meer of minder succesvolle aanpak is op dit moment nog niet aan te wijzen. Een uitdaging zal zijn om het natuurbeleid meer te integreren met ander gebiedsbeleid en gebiedsdoelen en om een evenwicht te vinden tussen stimuleren en controleren van gebiedspartners. /WB

Meer informatie

Kamphorst, D.A. en T.A. Selnes, 2007. Investeringsbudget Landelijke Gebied: betekenis voor het natuurbeleid. Achtergronddocument bij Natuurbalans 2007. WOT-rapport 62. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Contact: dana.kamphorst@wur.nl & trond.selnes@wur.nl

Proactief beleid kan de bijdrage van burgers aan landschap vergroten

Over de lokale bijdrage van burgers aan landschap is weinig bekend. Wageningen UR heeft daarom, in opdracht van het Ministerie van LNV en het MNP de succesfactoren hiervoor geanalyseerd. Uit gesprekken met bewoners blijkt dat de motivatie voor meer woonkwaliteit, hobby en fysiek buiten werken de belangrijkste redenen zijn om een bijdrage te leveren. De overheid maakt maar beperkt gebruik van het enthousiasme van burgers. Aanpassing van beleid, en met name proactiever beleid, kan meer burgers uitnodigen aan de slag te gaan.

Veel burgers verrichten inspanningen voor het behoud en verbetering van landschappelijke kwaliteiten, maar over dit lokale landschapsbeheer van burgers is weinig bekend.

Voor het onderzoek zijn 43 actieve bewoners van de gemeenten Hof van Twente en Raalte in Overijssel en Borsele en Schouwen-Duiveland in Zeeland geïnterviewd. Deze bewoners zijn op hun eigen erf of elders als vrijwilliger actief in het buitengebied van deze gemeenten.

Uit deze interviews blijkt dat bewoners vaak sterk gemotiveerd zijn om in hun woonplek te inves-

teren, te verbouwen, fysiek werk te verrichten en sociale contacten aan te gaan. Persoonlijke omstandigheden, zoals beschikbare tijd en geld, een goede woonkwaliteit en hobby-isme spelen een belangrijke rol in deze motivatie.

De ondervraagde bewoners waren tevreden over de aangeboden voorzieningen voor landschapsbeheer. Zij kwamen echter pas achter het bestaan van de voorzieningen nadat ze uit eigen beweging actief waren geworden voor het landschap. Communicatie van de overheid moet daarom actiever zijn en meer gericht op het bereiken van de juiste doelgroep. Ook kan proactief beleid meer burgers uitnodigen aan de slag te gaan door meer lokale kennis over landschap, toegankelijker voorzieningen voor landschapsbeheer en het toekennen van vergunningen die bewoners stimuleren het landschap mee te ontwikkelen. /WB

Meer informatie

Overbeek, M.M.M., *et al.*, 2008. Landschap en burgerparticipatie. WOT-rapport 65. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Contact: greet.overbeek@wur.nl

Windturbines na boorplatforms grootste impact op beleving water

Ondanks hun milieuvriendelijke imago hebben, als het om het visuele aspect gaat, windturbines op of langs de Nederlandse grote wateren na boorplatforms de grootste negatieve invloed op de belevingswaarde. Dat blijkt uit onderzoek van Alterra in opdracht van de WOT Natuur & Milieu.

Alterra onderzocht de invloed van een aantal elementen op de beleving van grote wateren zoals IJsselmeer en Noordzee. De onderzochte elementen zijn hoofdzakelijk kunstmatig van aard: boorplatforms, windturbines, hoogbouw

langs de kust/oever, jachthavens en natuurvriendelijke vooroevers. Blauwalg is het enige onderzochte natuurlijke element. De resultaten van dit onderzoek zullen worden meegenomen in de Natuurbalans 2008.

Uit het onderzoek blijkt dat boorplatforms de grootste negatieve invloed hebben, gevolgd door windturbines en, op enige afstand, hoogbouw. Ook blijkt dat de invloed duidelijk afhangt van hoe het waterlandschap zonder het element beleefd werd. Hoe lager het waterlandschap op zich werd gewaardeerd, hoe kleiner de invloed

van het element op de beleving werd. Het belangrijkste is of een element wel of niet aanwezig is. De nabijheid of de grootte van het element versterken de impact, maar zijn minder belangrijk. Voor hoogbouw geldt dat het eerste gebouw de grootste impact heeft. Het toevoegen van meer gebouwen vergroot de negatieve impact, maar minder sterk.

Met het oog op het minimaliseren van de negatieve impact op de belevingswaarde zouden elementen geconcentreerd moeten worden. In ieder geval voor zover een vanaf het land zichtbare locatie niet te vermijden valt. Hiervoor kunnen het best locaties worden uitgezocht die toch al niet zo aantrekkelijk werden gevonden. /WB

Meer informatie

Vries, S. de, *et al.*, 2008. De beleving van grote wateren. De invloed van een aantal *man-made* elementen onderzocht. WOt-rapport 64. WOT Natuur & Milieu, Wageningen

Contact: sjerp.devries@wur.nl

Ammoniakuitstoot melkveehouderij kan naar beneden

De Europese Unie heeft bepaald dat Nederland in 2010 maximaal 128 kiloton ammoniak mag uitstoten. Volgens prognoses zal Nederland deze doelstelling bij ongewijzigd beleid mogelijk niet halen. Wageningen UR onderzocht in opdracht van het Milieu en Natuurplanbureau en de WOT Natuur & Milieu hoe de melkveehouderij een bijdrage kan leveren in het halen van de doelstelling.

De Europese Unie heeft voor 2010 voor alle Europese landen plafonds vastgesteld met betrekking tot uitstoot van ammoniak. Voor Nederland ligt dit plafond voor alle sectoren tezamen – verkeer, landbouw, consumenten, enzovoort – op 128 kiloton. Het plafond voor de landbouw heeft de Nederlandse overheid op 96 kiloton gelegd.

Volgens prognoses zal de uitstoot van ammoniak in de Nederlandse landbouw in 2010 echter niet 96, maar 111 kiloton zijn. Een overschrijding van

15%. Er is dus extra inspanning nodig om de doelstellingen van 2010 te halen.

De melkveehouderij stoot volgens de prognoses in 2010 vijftig kiloton ammoniak uit. Uit dit onderzoek blijkt dat de ammoniakuitstoot kan worden teruggebracht tot 40 kiloton als alle melkveehouders hun bedrijfsvoering verbeteren tot het huidige niveau van de 16 voorlopers in het project Koeien & Kansen. De belangrijkste bijdrage aan die verbetering wordt geleverd door het beperken van eiwitovermaat in het rantsoen van het melkvee, waardoor de stikstofuitscheiding van de dieren lager wordt.

De stal blijft de belangrijkste ammoniakbron. Uit welzijnsoverwegingen neemt de ventilatie van rundveestallen toe wat de ammoniakvervluchtiging bevordert. Aanbevolen wordt veehouders te helpen hun vakmanschap te verbeteren en de waardering voor goed vakmanschap tot uiting te laten komen in de wetgeving. /WB

Meer informatie

Aarts, H.F.M., *et al.*, 2007. De ammoniakemissie van de Nederlandse melkveehouderij bij een management gelijk aan dat van de deelnemers aan 'Koeien & Kansen'. WOt-rapport 63. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.

Contact: frans.aarts@wur.nl